

Situace v ochraně práv k duševnímu vlastnictví v České republice

I. Současný stav

Padělatelství, pirátství a obecně porušování práv k duševnímu vlastnictví je v podmínkách globalizovaného světového hospodářství narůstajícím fenoménem, který představuje vážnou hrozbu pro národní ekonomiky a jejich podnikatelské subjekty. Vyskytuje se zcela běžně ve všech částech světa, včetně nejvyspělejších zemí a patří mezi globální kriminalitu nerespektující žádné hranice. Způsobuje nejen značné ekonomické ztráty, ale může mít negativní následky i v jiných oblastech (zdraví, bezpečnost apod.). Padělatelství a pirátství se staly činnostmi stejně atraktivními jako další kriminální aktivity organizované ve velkém měřítku, o čemž svědčí růst angažovanosti organizovaného zločinu či dokonce teroristických skupin v mezinárodním obchodě s padělkami a pirátským zbožím.

Ochrana práv k duševnímu vlastnictví a jejich důsledné prosazování patří v nových podmínkách naší transformované ekonomiky a po přistoupení České republiky k mnohostranné Dohodě (Světové obchodní organizace – WTO) o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (1994) mezi oblasti prioritního zájmu. Dokládá to *Koncepce boje proti kriminalitě v oblasti práv k duševnímu vlastnictví* schválená vládou ČR v dubnu 1999, jejíž naplňování je každoročně vyhodnocováno Ministerstvem vnitra. Na základě uvedené koncepce byla v roce 2000 na Ministerstvu průmyslu a obchodu (gestor Dohody o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví) ustavena *Meziresortní komise pro potírání nelegálního jednání proti právům k duševnímu vlastnictví* (meziresortní komise), která se schází několikrát ročně a ve spolupráci s podnikatelskou sférou řeší konkrétní opatření a potřebné legislativní kroky.

Postihy za porušování pravidel na ochranu práv k duševnímu vlastnictví jsou v rámci české legislativy jasně definovány, např. v trestním zákoně, zákoně o přestupcích či v zákoně na ochranu spotřebitele. Dodržování příslušných pravidel je předmětem pravidelné kontrolní činnosti probíhající na celém území republiky (se zvýšeným dozorem v příhraničních oblastech – Ústecký, Karlovarský, Plzeňský a Jihočeský kraj) prováděné zejména Českou obchodní inspekcí (ČOI), celními orgány a živnostenskými úřady. *Největší podíl zajištěného zboží představují napodobeniny audio-video nahrávek*, což je ovlivněno zaměřením kontrol

ze strany ČOI, při kterých aktivně spolupracuje s Českou proti-pirátskou unií (ČPU) a s českou pobočkou Mezinárodní federace hudebního průmyslu (IFPI). Ze statistických dat ČOI ke zjištěným případům porušení práv duševního a průmyslového vlastnictví jednoznačně vyplývá, že se zásadně zvyšuje účinnost prováděných kontrol. Ze srovnání roku 2001 a 2006 vyplývá, že přes snížení počtu kontrol se zjištěným porušením práv duševního vlastnictví (z 1301 na 1049) došlo k radikálnímu zvýšení počtu zadržených výrobků z 197 tis. na 997 tis. kusů.

Česká republika tradičně udržuje vysoký stupeň ochrany práv k duševnímu vlastnictví, zejména v oboru průmyslového vlastnictví. Trvale usiluje o dodržování duševních práv na mnohostranné úrovni (WTO, OECD, WIPO) i úrovni bilaterální. **Svou intenzivní prací si tak v uplynulých letech vybudovala solidní základ pro efektivní ochranu práv k duševnímu vlastnictví, o který se mohou opřít všichni domácí i zahraniční investoři.**

Přes nesporně dobré výsledky v ochraně práv k duševnímu vlastnictví zůstává padělatelství a pirátství stále závažným ekonomickým i právním problémem. Těžiště se postupně přesouvá od obchodu s padělaným zbožím (např. neoprávněně označovanému známými ochrannými známkami) k pirátskému kopírování autorských a jim příbuzných práv (hudební a video nahrávky, software). Tato situace vyvolává potřebu dalších opatření k řešení nepříznivého stavu a potírání tohoto druhu kriminality, a to na nejvyšší úrovni státní správy. Je navíc umocněna některými vnějšími aspekty, mezi něž patří především každoroční kritika amerických výrobních společností na adresu ochrany práv k duševnímu vlastnictví v České republice.

II. Kritika České republiky ze strany USA za porušování práv k duševnímu vlastnictví

Úřad obchodního zmocněnce USA (USTR) ve spolupráci s americkými podnikatelskými kruhy každoročně posuzuje dodržování ochrany práv k duševnímu vlastnictví v zahraničí a vydává k němu své hodnocení, známé jako "Watch List". Jedná se o seznam zemí, které na základě vyhodnocení USTR připouštějí porušování amerických práv k duševnímu vlastnictví, nezaručují jejich adekvátní ochranu a nedosahují v této oblasti žádného pokroku. Seznamu se přikládá význam zejména z hlediska směřování amerických zahraničních investic, neboť může být důležitým ukazatelem image dané země pro zahraniční

investory. Podkladem pro jeho sestavení jsou návrhy a stanoviska amerických vlastníků práv k duševnímu vlastnictví. Česká republika byla v minulosti na uvedený seznam navrhována především ze strany Mezinárodní aliance pro duševní vlastnictví (International Intellectual Property Alliance). Díky protiargumentaci české strany (zpracovává Ministerstvo průmyslu a obchodu ve spolupráci s příslušnými resorty) bylo dosaženo toho, že naposledy byla Česká republika na Watch List zařazena v r. 2000.

Také v letošním roce se pokusila Americká asociace nahrávacího průmyslu (Recording Industry Association of America – RIAA) prosadit, aby byla Česká republika zařazena na Watch List mezi cca 90 pranýřovaných zemí. Předmětem kritiky se stala **vysoká úroveň internetového a mobilního pirátství, nelegální vypalování optických disků (CD a DVD) a široce rozšířený prodej těchto pirátsky pořízených nosičů v rámci venkovních tržišť** (zvláště v příhraničních oblastech s Německem a Rakouskem), dále nedostatečná opatření na hranicích, tolerance místních úřadů vůči provozovatelům stánků a tržišť, pomalost trestních řízení, nízká a málo odstrašující úroveň ukládaných trestních sankcí, masový charakter tzv. pohraniční pirátské turistiky a málo účinná či nedostatečně uplatňovaná legislativa.

V reakci na tuto situaci zpracovala meziresortní komise Ministerstva průmyslu a obchodu na základě podkladů zainteresovaných orgánů státní správy oponentní stanovisko, ve kterém byla americké straně předložena podrobná analýza vnitřní situace v kritizovaných oblastech. USTR následně uznal opatření české strany v boji proti porušování práv k duševnímu vlastnictví a rozhodl nezařadit Českou republiku na Watch list pro rok 2007 (Výsledná výroční zpráva USTR z 30. dubna t.r.). Zároveň však vydal prohlášení, že **dvoustranná česko-americká jednání v oblasti problematiky ochrany duševních práv budou pokračovat v rámci mimořádné revize (tzv. Out-of-Cycle Review) prováděné v říjnu t.r. s cílem monitorovat snahu vlády České republiky omezit prodej nelegálních produktů na příhraničních tržistiších (zejména nelegální optické disky CD a DVD).**

III. Opatření ke zlepšení situace – Akční plán

Základním východiskem pro řešení situace je jednoznačně definovaný postoj celé státní správy České republiky, že **porušování práv k duševnímu vlastnictví nelze, stejně jako ostatní druhy kriminality, v žádném případě tolerovat.**

Vzhledem k tomu, že problematika ochrany práv k duševnímu vlastnictví má průřezový - meziresortní charakter, je nutné, aby ke konkrétním opatřením přistoupily v rámci svých kompetencí **všechny odpovědné resorty.**

Akční plán vlády České republiky pro zlepšení situace tvoří souhrn následujících opatření v oblasti preventivní i v oblasti represe, která připravují jednotlivé resorty.

- **Ministerstvo průmyslu a obchodu zajistí ve spolupráci s ministerstvy financí, vnitra a zemědělství širší koordinaci činnosti jednotlivých kontrolních orgánů** (ČOI, živnostenské úřady, Státní zemědělská a potravinářská inspekce, Policie ČR, Generální ředitelství cel). V současné době jsou již uzavřeny *Dohoda o koordinaci výkonu kontrolní činnosti ČOI a živnostenských úřadů* uzavřená v březnu letošního roku mezi ČOI a odborem živností Ministerstva průmyslu a obchodu a *Dohoda o spolupráci při výkonu kontrolní činnosti* uzavřená koncem srpna tohoto roku mezi ČOI a Generálním ředitelstvím cel, jejichž cílem je zefektivnit provádění kontrol;
- **Ministerstvo spravedlnosti** prosadí a co nejrychleji uvede do praxe nová ustanovení trestního zákoníku, která stanoví **nové skutkové podstaty trestných činů v oblasti porušování práv k duševnímu vlastnictví** a přísnější tresty při jejich naplnění.
- **Ministerstvo kultury** zváží možnosti přijetí takových opatření legislativní či nelegislativní povahy (např. novelu zákona 273/1993 Sb., o některých **podmínkách výroby, šíření a archivování audiovizuálních děl**), která by přispěla k **redukci prodeje nelegálních rozmnoženin autorských děl**, zejména v příhraničních oblastech ČR;
- **Ministerstvo spravedlnosti společně s Ministerstvem vnitra** zajistí další **vzdělávání a proškolení pracovníků orgánů činných v trestním řízení a orgánů soudní moci** se zaměřením na zvýšení odborných znalostí i potřebného povědomí o závažnosti porušování práv k duševnímu vlastnictví. Jako pilotní bude sloužit „*Projekt pro prosazování práv z duševního vlastnictví*“, spuštěný Úřadem průmyslového vlastnictví;

- **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo kultury** ve spolupráci s **Ministerstvem průmyslu a obchodu** připraví akce zaměřené na **výchovu a osvětu spotřebitelů**, jejichž posláním bude zdůraznění, že **nákup padělaných či pirátsky vyrobených produktů** nejenže **podporuje trestnou činnost**, ale může také představovat ohrožení bezpečnosti či dokonce zdraví spotřebitele;
- součástí souhrnu opatření jsou rovněž pravidelné konzultace Ministerstva průmyslu a obchodu MPO se zástupci místních samospráv, které přispějí ke zlepšení současného stavu. Z těchto důvodů je žádoucí, aby **místní samospráva** (starostové, hejtmani) vhodným způsobem postupovala **proti nekalým aktivitám na území jimi spravovaných celků** a využívala k tomu odpovídající legislativní nástroje (vyhlášky obce, tržní řády apod.).